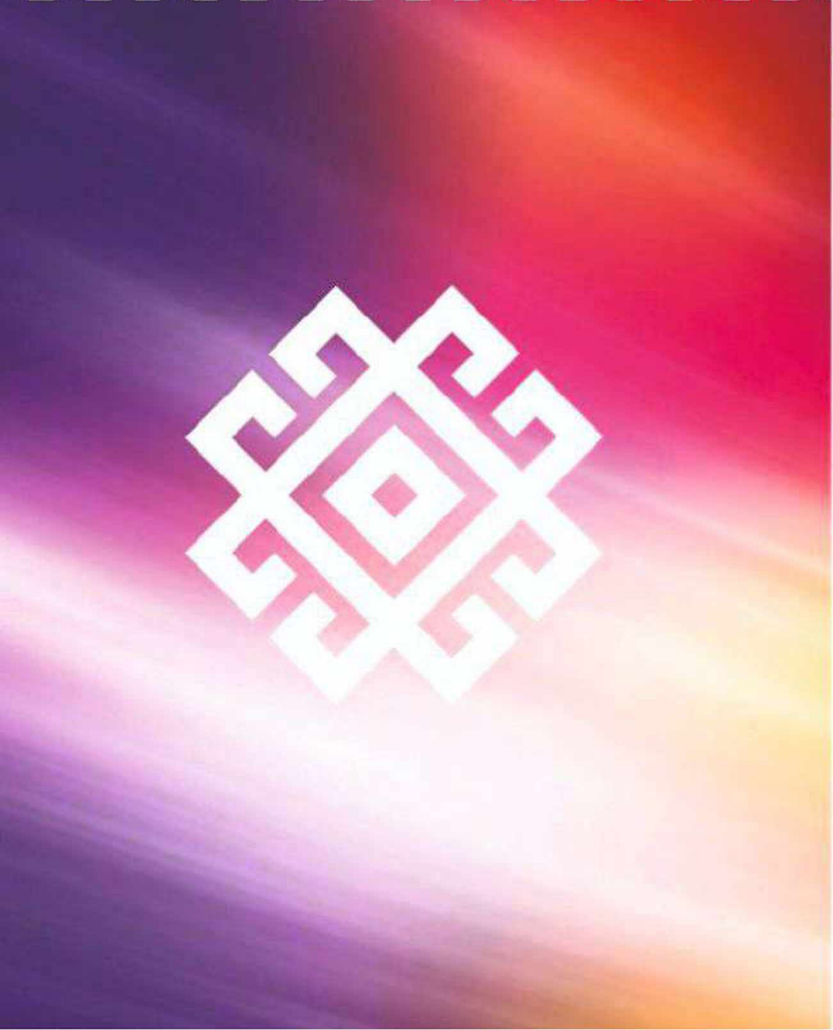

№3
2024

O'ZBEKISTAN MAMLEKETLIK KONSERVATORIYASI
NOKIS FILIALI

MUSIQ VA SAN'AT AJOBO KUTUBXONASI | БЕЎТХИҚ ХУЗЪҚИ ҲИҚОЎҚТБА | BULLETIN OF MUSIC AND ART

MUZÍKA HÁM KÓRKEM ÓNER XABARSHÍSÍ

ILIMY - METODIKALÍQ JURNAL

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW,
ILIM HÁM INNOVACIYALAR MINISTRLOGI**

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ MÁDENIYAT MINISTRLOGI

**ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK KONSERVATORIYASÍ
NÓKIS FILIALÍ**

**MUZÍKA HÁM KÓRKEM ÓNER
XABARSHÍSÍ**

Ilimiy-metodikaliq jurnal

MUSIQA VA SAN'AT AXBOROTNOMASI

Ilmiy-uslubiy jurnal

ВЕСТНИК МУЗЫКИ И ИСКУССТВА

Научно-методический журнал

BULLETIN OF MUSIC AND ART

Scientific-methodical journal

№ 3/2024

NOTA OQIW TÁJIRIYBESINDE ATQARIWSHILIQ KÓNLIKPELERIN ÓZLESTIRIW HÁM QÁLIPELESTIRIW

Jumabaev A.

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filiali

Annotaciya: Bul maqalada nota oqiw tájiriybesin úyreniw muzika pedagogikasınıń strukturalıq bólimlerinen bolıp, hárbir student ozınıń professional atqarıwshılıq sheberligin kóteriwde zárúrli.

Gilt sózler: demli ásbaplar, muzika, nota oqiw, atqarıwshılıq, konservatoriya.

Аннотация: Изучение опыта чтения нот в данной статье является одним из структурных разделов музыкальной педагогики, необходимым каждому студенту в повышении своего профессионального исполнительского мастерства.

Ключевые слова: духовые инструменты, музыка, читка нот, исполнительство, консерватория.

Annotation: The study of the experience of reading sheet music in this article is one of the structural sections of music pedagogy necessary for every student to improve their professional performing skills.

Keywords: wind instruments, music, reading notes, performance, conservatory.

Ózbekstan húkimeti tálim sistemasın jetilistiriw, ósip kiyatırǵan jas áwladtı estetikalıq tárbiyasın jáne de jaqsılaw boyınsha mudamı ǵamxorlıq etip kelmekte. Qánigeler tayarlaw sapasın kóteriw, jaslardı milliy patriotlıq ruwxında tárbiyalaw - bulardıń barlıǵı oqıtıw mazmunı hám usılın jetilistiriwdi talap etedi. Bul wazıypanı sheshiw professor-oqıtıwshılarınıń aldına tálimniń tárbiyalıq rolin asırıw, pedagogikalıq sheberligin jetilistiriw, aldınǵı, zamanagóy pedagogikalıq usıllardan keń paydalanıw máselelerin qoyadı. Usı mánisten alıp qaraǵanda demli (urma) saz-

ásbaplar atqarıwshılıǵı pání jeke atqarıwshılıǵı pání aldında da úlken, juwapkershilikli wazıypalardı qoyadı.

Nota oqıw tájiriybesi pání wazıypası keleshekte óz betinshe, jeke túrde orkestr artisti hám muzıka mektepleri oqıtıwshıları sıpatında islew ushın kerekli bilim hám kónlikpelerge iye bolǵan qánigelerdi tayarlawdan ibarat esaplanadı. Sol múnásibet penen tarlı áspablar atqarıwshılıǵı pání oqıwshılarga atqarıwshılıq kónlikpelerin úyretiwi, olardı muzikalıq-kórkem wazıypalardı sheshe alatuǵın dárejede tárbiyalawı, notanı qaǵazdan oqıw kónlikpelerin tárbiyalawı, shıǵarma hám oqıw-járdemshi material ústinde óz betinshe islewdi úyretiwi kerek.

Nota oqıw tájiriybesi pání oqıtıwshısı - oqıwshınıń tiykargı basshısı bolıp tabıladı. Óz jumısında ol oqıw hám tárbiya procesleriniń bir pútinligine jetilistiriwi kerek. Qánigelik shınıǵıwları menen shegaralanıp qalmastan, oqıtıwshı oqıwshınıń oqıw hám de jámiyetshilik ómiriniń barlıq tárepleri menen qızıǵıwshılıǵı, onıń muzikalıq qızıǵıwshılıǵın rawajlandırıwı, oǵan kórkem-ónerdiń joqarı social áhmiyetin túsindiriwi, ulıwma hám muzikalıq rawajlanıwın baǵdarlawı, kórkem talǵamı tárbiyalawı, muzikalıq-teoriyalıq bilimlerin tereńlestiriwi, ózine joqarı talap etiwshilik, dóretiwshilik ǵayrat hám juwapkershilik sezimin, qıyınshılıqlardı individual saplastırıwda bekkem shıdamlılıq kúshin tárbiyalawı kerek. Nota oqıw tájiriybesi pání oqıtıwshısı, oqıwshıda óz watanınıń kórkem ónerine, xalıq dóretiwshiligine, ózbek-qaraqalpaq eski muzıkasına, ózbek-qaraqalpaq kompozitorlarınıń eń jaqsı dóretpelerine muhabbatın tárbiyalaydı, dúnya muzıka mádeniyatı miyraslarına sınshılıq hám dóretiwshilik múnásibette bolıwǵa úyretedi. Professor-oqıtıwshınıń aldında turgan wazıypaları, oqıwshınıń individual qásiyetlerin, ózin tutup biliwdi talap etedi. Usınıń sebebinen nota oqıw tájiriybesi pání oqıtıwshı basqa pán oqıtıwshıları, ata-analar menen mudamı baylanısta bolıwı, oqıwshınıń ózlestiriwi hám qatnasın qadaǵalap barıwı, oqıw waqtınan nátiyjeli paydalanıwda járdem beriwi kerek. Oqıtıwshınıń iskerligi, onıń minez-qulqı hám jeke kórinisi oqıwshılar ushın ibrat bolıp xızmet etiwı zárúr.

Jeke shınıǵıwlarda atqarıwshılıq kórkem ónerine juwapkershilik penen qaraw, ózi tańlaǵan qanıgelikti qádirlew, jaqsı kórip úyreniw, ustaz sazandeler atqarıw jolları hám usılların úyreniw. Eki hám úsh oktavalıq major hám minor gamma, sonata, koncert bólimlerin atqarıw. Shıǵarmalardı tańlaw hám oqıw tárbiya procesin tuwrı shólkemlestiriw hám atqarıw kónlikpelerin qalıplestiriwde hár bir studenttiń jeke múmkinshiligi, muzıkalıq qábleti, muzıkalıq bilim sheńberi, atqarıwshılıq múmkinshilikleri dárejesin itibarǵa alıw kerek.

Quramalı shıǵarmalardı úyrenip joqarı nátiyjelerge erisiw shıǵarmanıń ulıwma xarakteri, kórkem obraz baǵdarı hám ulıwma dúzilisin anıqlap alıw keleshekte shıǵarmanı joqarı dárejede atqarıw ushın járdem beredi. Bul maǵlıwmatlar, álbette, oqıtıwshı baslıqlıǵında anıqlanadı.

Demli (urma) ásbap atqarıwshılıǵı klasları tájiriybesinde bir ret muzıka shıǵarmaların ózlestiriw jumısı imtixan yamasa sınaqqa shekem jetip barmaslıǵı múmkin. Bul shıǵarmalar klass jumısı sıpatında ǵana ózlestiriledi.

Áhmiyetlisi sonda, klass jumısı ushın saylanǵan shıǵarmalar oqıwshılardıń úlken qızıǵıwshılıǵın oyatıwı kerek. Eger tiykarǵı repertuar oqıwshı ushın májburiy shıǵarmalar bolsa, klass jumısındaǵı shıǵarmalardı oqıwshınnıń qálewı boyınsha tańlaw múmkin.

Oqıwshınnıń muzıkalıq dúnyaǵa kózqarasın, esite alıw tájiriybesin hám basqa kásiplik táreplerin keńeytiwde klass jumıslarınan nátiyjeli paydalanıw zárúrli áhmiyetke iye boladı.

Atqarıwshılıq jolların hár túrli usıllarda qollaǵan halda atqarıwshılıq uqıbı rawajlandırıladı. Shıǵarmalardı sheberlik penen atqarıw ústinde islew. Ásbapta dawıstıń sapasın, tembrin jaqsılaw ústinde islew. Klassik shıǵarmalar menen birge zamanagóy barlıq janrdagı shıǵarmalardı úyreniw ústinde islew.

Ózbek hám jáhán kompozitorları tárepinen jaratılǵan eki túrli xarakterli pyesa, eki gamma 5 belgili (hár qıylı shtrixlarda, eki hám tórt oktavada), túrli xarakterdegi altı etyud hám klassik kompozitorlardıń iri formadaǵı (sonata, koncert) hám syuita (solo) úyreniw hám yadtan atqarıw.

Ásbap partiyasmda ádette mudamı da atqarıw ushın zárúr bolğan shtrixları kórsetilmeydi. Sol sebepli hárbir shıǵarma atqarıwı dáwirinde oqıtıwshı málim notalardı tiyisli shtrixta mısalı detashe, legato, markato, stakkato, portamento, frulato sherttiriwi kerek. Eger student oqıtıwshı tárepinen qoyılğan wazıypanı tolıq atqara almasa, oqıtıwshı notalar ústine tiyisli shtrixlardı jazıp qoyıwı kerek boladı. Ásbap atqarıwshılıǵında atqarıwshılıq usılların tuwrı tańlawdı da talap etiledi. Bul bolsa atqarıw texnikasınan ónimli paydalanıwdı támiyinleydi.

Muzıkada shtrixlar shıǵarmanıń mánisin, xarakterin hám kórkem ańlatpa ekenligin ashıp beretuǵın atqarıwshılıq usılı bolıp tabıladı.

Demli ásbap atqarıwshılıǵında tildiń shaqqan háreketi dawıs shıǵarıwda hám atqarıwshılıq texnikasın rawajlandırıwda áhmiyetli rol oynaydı. Úplep dawıs payda etiwde til ayırıqsha “qaqpaq” wazıypası atqaradı.

Dawıs shıǵarıwda tildiń “tu”, “ta”, “du” aytıluwınan paydalanıp, onıń qattı hám jumsaq ańlatılıwı tildiń basımına (atakasına) baylanıslı. Qattı soqqı tildiń lábinen hám mundshtuk hám trostan tez keskin hám jeńil keyin basıp qaytıw jolı menen ámelge asırıladı. Jumsaq soqqı urıw da sol jaǵdayda atqarıladı, biraq tildiń keyin basıp qaytıwı biraz boslaw hám áste keshedi.

Studentler menen birinshi shınıǵıwlardı ótkeriwde tildiń qattı urmadan (atakasınan) paydalanıw usınıs etiledi.

Tildiń joqarıda belgilengen dawıs shıǵarıw usılları demli ásbaplarında hár qıylı shtrixlardı atqarıwǵa múmkinshilik beredi.

Bular: DETASHE, STAKKATO, NONLEGATO, TENUTO, PORTAMENTO, MARKATO:

Paydalanılğan ádebiyatlar:

1. ЖУМАБАЕВ А. ИСПОЛНИТЕЛЬСКИЕ СРЕДСТВА ПРИ ИГРЕ НА ДУХОВЫХ ИНСТРУМЕНТАХ (МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ИГРЕ НА ТРОМБОНЕ) //Journal of Culture and Art. – 2023. – Т. 1. – №. 8. – С. 58-65.
2. Жумабаев А. Е. ТЕХНИКА ПАЛЬЦЕВ //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 127-133.
3. Jumabayev A., Muratbayeva A. TURKESTAN NATIONAL CONSERVATORY //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 979-988.

4. Jumabaev A. ATQARÍWSHÍLÍQ TEXNIKASÍN RAWAJLANDÍRÍW
ÚSTINDE ISLEW //Вестник музыки и искусства. – 2023. – Т. 1. – №. 2.
– С. 87-91.
5. Yerejepbayevich J. A. Issues of Popularization and Popularization of the
Performance of the Orchestra of Wind and Percussion Instruments among
Listeners //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2023. – Т. 22. – С.
31-34.
6. Муратбаева А. ОТ ПЕЧИ ДО СИМФОНИИ //Вестник музыки и
искусства. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 139-143.
7. Kamalova G. M., Axmetovna M. A. QOBIZ HÁM JIRAWSHILIQ
DÁSTÚRLERIN SAQLAW //Лучшие интеллектуальные исследования.
– 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 123-126.
8. Kamalova G., Akhmetovna M. A. THE LEGACY THAT HAS COME
DOWN TO US AS “JETI ASIRIM” //Лучшие интеллектуальные
исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 117-122.
9. Muratbaeva A. FOLKLORE IS THE HISTORY AND PRESENT OF OUR
FUTURE //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С.
498-501.
10. MURATBAEVA A. The influence of Karakalpak folk songs on the
emergence of musical art //Young Scholar’s Academic Journal. – 2023. – Т.
2. – №. 7. – С. 8-11.

MAZMUNÍ

MUZÍKATANÍW

1	Allanbaev R.O. QOSÍQSHÍLIQTÍN BÚGINGI KÜNDEGI ÁHMIYETI.....	3
2	Kulchigayeva M. QORAQALPOQ XALQ QO‘SHIQLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HAQIDA	10
3	Charshemov J., Muratbaeva R. JANA RUXTAGÍ XALÍQ QOSÍQLARÍ.....	16
4	Charshemov J. XVI-XVII ASRLARDA BALETNING YEVROPADA KLASSIK RAQS TURI SIFATIDA RIVOJLANISHI	22
5	Abatbaeva R. QORAQALPOQ MUSIQA SAN‘ATIDA SYUITA JANRINING RIVOJI.....	28
6	Rasbergenova X.S. MUSIQANING INSON SALOMATLIGIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI.....	38
7	Abdisultanov J. QARAQALPAQ MUZÍKASINDAGÍ JANRLÍQ ÓZGESHELIKLER (QARAQALPAQ MUZÍKALÍ DRAMALARDÍN PAYDA BOLÍWÍ HÁM RAWAJLANÍWÍ).....	43
8	Charshemov J., Orazalieva G. BAROKKO DÁWIRINÍN GARMONIYASÍ.....	49
9	Zuxurov M. VIOLONCHEL SAZ ASBABINÍN KELIP SHÍGIWI, ORKESTR HÁM KAMER ANSAMBLERINDE TUTQAN ORNI.....	54
10	Uzoqov D.S. UYG‘UR MUSIQALI TEATRINING MARKAZIY OSIYODA PAYDO BO‘LISHI.....	59

KÓRKEM ÓNER

11	Mamutov P.A. KOMPOZITOR HIKMAT RAJABOV ÓMIRI HÁM DÓRETIWSHILIGI HAQQÍNDA.....	65
12	Abdikarimova I. QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASINDAGÍ BIRINSHI FLEYTA ATQARÍWSHÍSÍ.....	71
13	Sobirjonov A. O‘ZBEK OPERA XONANDALIGIGA VA MILLIY QO‘SHIQCHILIGIGA ERGASH YO‘LDOSHEVNING QO‘SHGAN HISSASI.....	76
14	Saidxonov A.S. XX ASR YANGI VENA MAKTABI IJODKORLARI TARIXNING YANGICHA KO‘RINISHI.....	80
15	Dauletbaev T.Q. QORAQALPOQ BAXSHICHILIK SAN‘ATINING RIVOJIDA G‘AYRATDIN UTEMURATOVNING MEHNATLARI....	90
16	Matimuratov S. QARAQALPAQ KÓRKEM ÓNERINDE XOSH HAWAZ BÚLBÚL TAMARA DOSHUMOVANÍN TUTQAN ORNÍ...	95
17	Ońgarbaeva L. CHANG SAZ ÁSBABINÍN TARIYXÍ HÁM USTAZ ATQARÍWSHÍLARÍ.....	100
18	Sharipov A.Sh. XONANDALIKDA IJROCHILIK TAMOYIL VA ME‘ZONLARI.....	106

MUZÍKA PEDAGOGIKASÍ

19	Rajabov X.J. QASHQAR RUBABI BASLANG'ISH SABAQ BARISINDAGÍ TÁLIM MASHQALALARI TIYKARINDA.....	110
20	Abatbaeva U.A. ART-PEDAGOGIKALIQ HÁM ART-TERAPEVTIKALIQ TEXNOLOGIYALAR TIYKARINDA BASLANG'ISH KLASS OQIWSHILARIN ESTETIK TÁRBIYALAW MODEL.....	118
21	Jumaniyazov O'. O'QUVCHILARGA XALQ CHOLG'ULARINI O'RGATISHDA SHARQ ALLOMALARI MUSIQIY RISOLALARINING AHAMIYATI.....	125
22	Любимцева В.С. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ – ВАЖНОЕ УСЛОВИЕ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ.....	131
23	Matjanova M. OQIWSHILARDÍ ESTETIK TÁRBIYALAWDA ÁMELIY QOLLANIW METODLARÍ, FORMA HÁM QURALLARI...	136
24	Jumabaev A. NOTA OQIW TÁJIRIYBESINDE ATQARIWSHILIQ KÓNLIKPELERIN ÓZLESTIRIW HÁM QÁLIPLESTIRIW.....	143
25	Раджабова Н. АКТИВИЗАЦИЯ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТОНАЦИОННЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ МЕЛОДИИ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СОЛЬФЕДЖИО....	149
26	Mutalov D.A. YOSHLARNING MA'NAVIY SHAKLLANISHIDA MUSIQANING O'RNI.....	154

JÁMIYETLIK-GUMANITAR PÁNLER

27	Palimbetov K.S. QARAQALPAQ XALÍQ DÁSTÚR FOLKLORÍNÍN ÚYRENILIW MÁSELESÍ.....	160
28	Bekbergenova Z. 1990-2000-JÍLLARDAĞÍ QARAQALPA AMATURGIYASÍ HAQQÍNDA	168
29	Marziyayev J.K. EKOLOGIK MADANIYAT VA UNI SHAKLLANTIRISH: EKOLOGIK MUAMMONI OLDINI OLISHNING BIR USULI SIFATIDA.....	176
30	Sadenova G.P. KÓRKEM SHÍĞARMALARDA EPITETTÍN QOLLANÍLÍW ÓZGESHELIKLERI HÁM USÍLLARÍ.....	181